basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

MOTSHEGANONG/SEETEBOSIGO 2026

MADUO: 80

NAKO: Diura di le 2½

Pampiri e, e na le ditsebe di le 27.

DITAELO LE TSHEDIMOSETSO

1. Buisa tsebe e ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.

2. O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaneo la diteng mo tsebeng ya bone, mme o tshwae dipalo tsa dipotso tse di boditsweng mo dikwalong tse o di buisitseng monongwaga. Morago ga moo, buisa dipotso tse, mme o tlhophe dipotso tse o batlang go di araba.

3. Pampiri e, e na le DIKAROLO di le THARO:

KAROLO YA A:	Poko	(30)
KAROLO YA B:	Padi/Ditlhangwa tsa setso	(25)
KAROLO YA C:	Terama	(25)

4. Araba DIPOTSO di le TLHANO: Di le THARO mo KAROLONG YA A, e le NNGWE mo KAROLONG YA B le e le NNGWE mo KAROLONG YA C ka mokgwa o o latelang:

   KAROLO YA A: POKO
   MABOKO A A TLHAOTSWENG – Araba dipotso di le PEDI.
   LEBOKO LE LE SA TLHAOLWANG – Araba potso e.

   KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO
   Araba potso e le NNGWE.

   KAROLO YA C: TERAMA
   Araba potso e le NNGWE.

5. TLHOPHO YA DIKARABO MO KAROLONG YA B (PADI KGOTSA DITLHANGWA TSA SETSO) LE MO KAROLONG YA C (TERAMA):

   Araba FELA dipotso tsa padi kgotsa ditlhangwa tsa setso le terama tse o di ithutileng.
   Araba potso e le NNGWE ya TLHAMO le e le NNGWE ya DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE. Fa o araba potso ya tlhamo mo KAROLONG ya B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG ya C. Fa o arabile dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG ya B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG ya C.
   Dirisa lenaneonetefatso go go thusa.

6. BOLEELE JWA DIKARABO

   Karabo ya potso ya tlhamo ya poko e tshwanetse go nna mafoko a a ka nnang 250–300.
   Dikarabo tsa dipotso tsa tlhamo tsa padi kgotsa ditlhangwa tsa setso le terama di tshwanetse go nna mafoko a a ka nnang 400–450.
   Boleele jwa dikarabo tsa dipotso tse dikhutshwane bo laolwe ke maduo a a neetsweng. Dikarabo tsa batlhatlhojwa di totobale, mme di nne maleba.

7. Latela ditaelo kwa tshimologong ya KAROLO e NNGWE le e NNGWE.

8. Nomora dikarabo tsa gago ka nepagalo go ya ka thulaganyo ya dipalo tse di dirisitsweng mo pampiring ya dipotso.

9. Simolola KAROLO e NNGWE le e NNGWE mo tsebeng e NTŠHWA.

10. Tiriso ya nako e e tshikinngwang.

    KAROLO YA A: Bonnye metsotso e le 40
    KAROLO YA B: Bonnye metsotso e le 55
    KAROLO YA C: Bonnye metsotso e le 55

11. Kwala sentle ka mokwalo o o buisegang le ka mopeleto o o kannweng ke Lekgotla la Bosetšhaba la Puo ya Setswana.

LENANEO LA DITENG

Tsebe e, e naya batlhatlhojwa tshedimosetso tebang le tlhopho ya dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: POKO			
Poko e e tlhaotsweng: Araba dipotso dingwe le dingwe di le PEDI.			
PALO YA POTSO	**MOFUTA WA POTSO**	**MADUO**	**TSEBE**
1. 'Sengalamotse'	Potso ya tlhamo	10	6
2. 'Lefatshe la dikhuduego'	Dipotso tse dikhutshwane	10	7
3. 'Seromamowa'	Dipotso tse dikhutshwane	10	8
4. 'Lentswe la Moipolai'	Dipotso tse dikhutshwane	10	9
LE			
Poko e e sa tlhaolwang: Batlhatlhojwa botlhe ba TSHWANETSE go araba potso e.			
5. 'Go nwela ga Mendi'	Dipotso tse dikhutshwane	10	10
ELA TLHOKO: Araba POTSO e le NNGWE YA TLHAMO le POTSO e le NNGWE YA TSE DIKHUTSHWANE. Fa o araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C. Mo KAROLONG YA B le mo KAROLONG YA C araba potso e le NNGWE fela.			
KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO			
PADI: Araba potso e le NNGWE fela go tswa mo pading e o e tlhaoletsweng.			
6. *Leba Seipone*	Potso ya tlhamo	25	11
7. *Leba Seipone*	Dipotso tse dikhutshwane	25	11
8. *Omphile Umphi Modise*	Potso ya tlhamo	25	13
9. *Omphile Umphi Modise*	Dipotso tse dikhutshwane	25	13
10. *Masego*	Potso ya tlhamo	25	15
11. *Masego*	Dipotso tse dikhutshwane	25	15
12. *Ntlhomole Mmutlwa*	Potso ya tlhamo	25	17
13. *Ntlhomole Mmutlwa*	Dipotso tse dikhutshwane	25	17
KGOTSA			
DITLHANGWA TSA SETSO: Araba potso e le NNGWE fela go tswa mo ditlhangweng tsa setso tse o di tlhaoletsweng.			
14. 'Kgarubane le Digodi' **LE** 'Batlhaping ba kgotla ooraMaidi'	Potso ya tlhamo	25	19
15. 'Setlhare sa metlholo le mosadi' **LE** 'Leboko la Bakwena'	Dipotso tse dikhutshwane	25	19
KAROLO YA C: TERAMA			
Araba potso e le NNGWE.			
16. *Matsapa di a tsaya kae?*	Potso ya tlhamo	25	22
17. *Matsapa di a tsaya kae?*	Dipotso tse dikhutshwane	25	22
18. *Ga se Lorato*	Potso ya tlhamo	25	25
19. *Ga se Lorato*	Dipotso tse dikhutshwane	25	25

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, araba potso ya TLHAMO e le NNGWE le potso e le NNGWE ya DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE. Ga o a tshwanela go araba dipotso tse PEDI tsa tlhamo kgotsa dipotso tse PEDI tse dikhutshwane.

LENANEONETEFATSO

Lebelela lenaneonetefatso go rurifatsa fa o arabile palo ya dipotso e e tlhokegang.

KAROLO	PALO YA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA (✓)
A: Poko (Poko e e tlhaotsweng)	1–4	2	
A: Poko (Poko e e sa tlhaolwang)	5	1	
B: Padi/Ditlhangwa tsa Setso (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	6–15	1	
C: Terama (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	16–19	1	

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, netefatsa gore o arabile potso e le NNGWE ya tlhamo le e le NNGWE ya dipotso tse dikhutshwane.

KAROLO YA A: POKO

MELODI YA POKO – RM Ramogoshi

Dipotso di tlaa bodiwa go tswa mo mabokong mangwe a le MANE a a tlhaotsweng le go tswa go le le LENGWE le le sa tlhaolwang. Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba dipotso DINGWE le DINGWE di le PEDI go tswa mo mabokong a a tlhaotsweng le le le sa tlhaolwang. Dipotso tsa maboko a a tlhaotsweng di tlaa tlhagelela pele, mme go latele tsa leboko le le sa tlhaolwang.

ELA TLHOKO: Araba potso ya leboko le le sa tlhaolwang.

POKO E E TLHAOTSWENG

Araba dipotso di le PEDI go tswa mo go di le nne tse di boditsweng.

POTSO 1: POTSO YA TLHAMO

Buisa leboko le le latelang mme morago o kwale tlhamo e mo go yona o netefatsang fa leboko le, le rena kgalemo le thotloetso. Ikaege ka diteng tsa leboko. Boleele bo se fete mafoko a a ka nnang 250–300.

SENGALAMOTSE *(EXILE)* – SJS Shole

Khutsanyana wee,
Bommaago ba teng ba a phela;
O ba hulere mmogo le setšhaba
O pheremediwa ke borradithata
A e re o bina koma tsa basele
O itse gore gaeno go tlhoname
'Koma di tlhoka batlhabeletsi
Tlaa o sekele molato gae, go fele,
O tloga o go ja pelo le mooko,
Wa tloga wa kwetoga o sa laela.

Sengalamotse
Tlogela bonganagalapa
Kgang ga e re e tshabelwe;
E tšhotlhwa ke monna e thape.
Se itire mosadi a tshabela pitsa,
E re le phirima
A siele lapa la tlala
A ye go faga ka lonao.

A e tlaa re jaanong o fisiwa ke letsatsi selemo
O pal'lwe ke go le rekela mokgele,
O tsene ka molala-thakadu,
Kgotsa o etse peolwane, ruri,
O paoganye le lefatshe? **[10]**

POTSO 2: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

LEFATSHE LA DIKHUDUEGO – LH Mogale

Bonang! Molelo o a gaila botlhabatsatsi!
Motho ke yole o kgobotletswa ka maje!
Dikago tsa mmuso ke tsele di phutlhame!
Badiredipuso ke bale ba phatlhaletse!
Go rena loso le phurano ya meno,
Lefatshe je lentle le fetogile sekaka;
Le fetogile 'fatshe ja dikhuduego.

Lefatshe la dikhuduego; 'fatshe ja babolai,
Lefatshe la basenyi, fatshe ja magodu;
Lefatshe le tlhokang kagiso le boiketlo,
Le baagi ba teng e leng dirukhutlhi,
Le baagi ba teng e leng balotsana;
Le thopela batho ditsabona,
Le tletse ka tiriso-dikgoka.

Pelo ya me ga e mono bothubaking;
Pelo ya me ga e mono borukhutlhing,
Lefatshe lena le ntshwabisitse,
Le fuduakantse mowa wa me;
Le ripitlile isago ya setšhaba,
Ga go bophelo bakeng sa lona;
Le sianisa batho letšheetšhee.

A setlhogo se dirwang ke lena lefatshe!
Le isitse baitsheki ga maotwana hunyela;
Le tsholotse madi a batlhoka-molato;
Ammaaruri, ammaaruri, ammaaruri!
Lena lefatshe le lebanwe ke katlholo,
Le tlaa bona tshekiso e e bogalaka.

2.1 Bolela gore polelo e e reng 'motho ke yole o kgobotletswa ka maje' e nyalana jang le bokao jwa morero wa leboko le. (2)

2.2 Ke sekapuo sefe se se tlhagelelang mo moleng wa 5 wa leboko le? Neela mosola wa sona. (2)

2.3 Neela ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo moleng wa 7 le gore o e lemogile jang. (2)

2.4 Tlhalosa bokao jwa mola 24 jaaka o dirisitswe mo lebokong. (2)

2.5 Leboko le, le tsosolosa maikutlo afe mo go wena? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
[10]

POTSO 3: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

SEROMAMOWA – AL Ralusi

Ruri Basweu lo a gakgamatsa!
Lo tlhamile seromamowa,
Ke lebokoswana lentle,
Ditshitswana ka fa gare.

Heelang! reetsang se kgona go bua!
Matlhogojana o kgotlile konopo sa araba,
Di a dumedisana ditsala go monate,
Ba itumelela mmino wa sone.

Ebu selo se se itse puo tsotlhe,
Se re itsise tiragalo tsa lefatshe,
Se re itsise dintsho tsa ditsala,
Se re gomotsa ka difela.

Ke molwantshi wa bodutu,
Ke moratiwa go botlhe,
Se robegile ba a tlhonama,
Rotlhe re a sulafalelwa.

3.1 Neela morumo wa temana ya boraro, o bo o neele dinoko tsa teng. (2)

3.2 Ke sekapuo sefe se se tlhagelelang mo moleng wa 3? Neela mosola wa sona. (2)

3.3 Faa ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo meleng ya 10 le 11 le mosola wa yona. (2)

3.4 Nopola mola o o supang fa motho yo o sa itseng sepe, le ena a kgona go dirisa seromamowa go tswa mo temaneng ya bobedi. (2)

3.5 Ke thotloetso efe e o e fitlhelang mo lebokong le? (2)
[10]

POTSO 4: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

LENTSWE LA MOIPOLAI – FS Khunou

Ke noga e a lama,
Batho meriting ba nwa megodungwana ka nna,
Le bomatlhogole ba setse ba e hupa ka nna,
Ke gotlhiwa tlhogong ka sebabetsana ke a babiwa,
Ke a lo sia lo tlaa mphitlhela.

Rayang Ramokonopi a mpateng,
A mpateng fa pele ga sentlhaga sa me,
Bakgatla ntlhokomeleleng dinku tsa me,
Ke tshwanetse go thulana le lona,
Ke tsa ga Ramapopotane setlogolo sa Mokwena.

Lefatsheng gompieno ga go na kagiso,
Go rena tsona ditshele le dikgotlhang,
Rona banyadiwa re a gatelelwa,
Baitse ba dilo feelang lefatshe le phepafale,
Bagologolo ba re ga le feelwe le nna fela jalo.

Lefatshe wee, o ka se tlhole o ntshwere,
Ga o tlhole o ikgatlha ka nna,
Le ka leitlho a ka se tlhole a mpona,
O ntelekile nageng tsa gago,
Wa etsa motsumi a leleka sebatana.

4.1 Naya thitokgang ya leboko le. (2)

4.2 Faa ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo meleng ya 6 le 7 le mosola wa yona. (2)

4.3 Tlhalosa mola 14 jaaka o dirisitswe mo lebokong. (2)

4.4 Ke sekapuo sefe se se renang mo temaneng ya bone? Neela mosola wa sona. (2)

4.5 Thuto e o e ungwileng go tswa mo lebokong le ke efe? (2)
[10]

LE

POKO E E SA TLHAOLWANG

POTSO 5: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

GO NWELA GA MENDI – MS Kitchen

A ga ya re mokgosi o dule moseja ole,
Go le thata, tau tse ditona di lotlhaganye;
Go le thata ya lentšwê ka banna ba se bale,
Go bifile, ka ditlhaka di tshelepaganye,
Ga bolola mophatô wa Mautlwakgosi mono.

Koloi ya metse, Mendi, e sale e hulara
E paoganya ka bone mawatlê a magolo;
E phekile malatsi, ba gopotsê ntlheng ya Fora
(Le ênê Fora o buiwang ga ba mmôna ka matlhô)
Golô ba go ileng go itse tlhapi tsa madiba.

He bagaetšho! Lalang ka nthô madi a tšhologa,
Le pelo di gamuketse botlhoko di tlaa fôla.
Ba ile barwa-rraa-rona, ga ba na go menoga,
Ba jelwê ke tau e sa sisimogeng motho mmala,
Ba meditšwe ke metsi a se nang pelotlhomogi.

Go no go sa bolola legatlapa lepê nabo,
Go no go ile bomorwa-lošo-lo-dirwang fêla-
Banna ba tšwang mogang thamô ya phala e hubitsê,
Banna ba tšhwantshitseng bolalomê le dibatana,
Thaka tse dikgolo tse dipelo di ritibetseng.

5.1 Leboko le, le bua ka ga eng? (2)

5.2 Neela ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo moleng wa 2. Bolela gore o e bone jang. (2)

5.3 Nopola mola go tswa mo temaneng ya bobedi o o bontshang fa banna ba sa goroga kwa ba neng ba ya teng. (2)

5.4 Ke maikutlo afe a a tlhagiswang ke mmoki? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

5.5 O ithutile eng go tswa mo lebokong le? (2)
[10]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo pading kgotsa ditlhangweng tsa setso tse di tlhaotsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo pading kgotsa ditlhangweng tsa setso tse ba di ithutileng.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

PADI

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

POTSO 6: POTSO YA TLHAMO

***LEBA SEIPONE* – Kabelo Kgatea**

Mo botshelong, dikamano mo malapeng di ka ungwela, fa ka dinako dingwe di ka ngomola pelo. Kwala tlhamo e mo go yona o tshegetsang tlhagiso e, o lebeletse lelapa la ga rre Puso, Jankie Smook, mmaSwanepoel le la ga Janie Smook go tswa mo pading ya *Leba Seipone*. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450. **[25]**

POTSO 7: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

***LEBA SEIPONE* – Kabelo Kgatea**

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO A

E rile fa ba e tsenya maseka a diganana, ya tsaya madi a mosadimogolo ya a latlhela ka fa tlase ga tafole ya mosadi yo mongwe yo montsintsi yo montsho. Mosadi a e gwabetsa.
Motswagauteng a bolelela maphodisa bofereferenyana joo. Banna ba molao ba tsaya tsotsi ba ya go e tswalela mo koloing ya bona ya tiro. Ya sala e rototse matlho jaaka tshipo a apeetswe le letlalo.
Ya nnela go supasupa Motswagauteng ka monwana e sa fetse.
'Ga ke tsamaele ruri kwa kgolegelong morwarra; ke kwa morakeng, ke tlaa boa. Re tlaa kopana letata ke wena.'
E rile fa koloi ya maphodisa e sena go potela ka mmila wa ntlha fela, basadi ba ba rekisang le basimane ba ba kgorometsang dikolotsana, ba tlhasela Motswagauteng.
A ragakwa ke mongwe le mongwe. A kokotwa tlhogo e ka dikwaekwae.
Ka sebaka sa nko le molomo, ke fa morwa Gokatweng a rapaletse mo kgodung e khibidu. A phokgaphokga madi ka ditsebe le dinko.
Kabo a tlhaga a fofa jaaka phakalane a tla go tsubula kokwana.

A fitlha a itatlhela fa godimo ga Motswagauteng. A lela jaaka kolobe e tlhajwa.
'Tlogela mpimpi ya lekutwane e swe.'
Bangwe bona ba ntse ba re, 'o ka bo a tlogetse motho yole ka gore o ne a sa phamola madi a motho yo montsho.'
E rile ba sa ntse ba mo sotla le go mo sola jalo, koloi ya maphodisa ya letsa mariki. Ba phatlalala jaaka metsi a latlhetswe lefika. Maphodisa a fitlha a laisa Motswagauteng le Kabo, ba leba kwa bookelong.
'O se ka wa swa tlhe monna Motswagauteng.' A bua jalo a ntsha phatsa ya seipone mo kgetsaneng ya ga Motswagauteng.
'Leba seipone tsala, o boloke motho yo o mmonang mo go sona. Leba seipone.'
E rile a ise a digele mafoko, a bona Motswagauteng a rokgonyega. A nyeba mosimane wa Huhudi.
Kabo a feta a ntse a kgothaletsa tsala ya gagwe go leba seipone jalo go fitlha kwa bookelong.
Motswagauteng a robadiwa mo phaposing ya balwetse ba ba fa gare ga botshelo le loso.

7.1 Tiragalo ya go tsubulelwa kgetsana ya madi ke ditsotsi ya ga mosadimogolo, e diragaletse kwa kae? (1)

7.2 Ke eng se se tlhodileng gore Motswagauteng a teketwe ke batho go le kalo? (2)

7.3 Kabo o ne a ikutlwa jang mabapi le go teketwa ga ga Motswagauteng? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

7.4 Tlhagisa dintlha di le PEDI tse di tlhalosang ka fa Motswagauteng a tlhasetsweng ka teng fa mosimane wa tsotsi a fetsa go tsewa ke mapodisi. (2)

7.5 Go ya ka temana, Motswagauteng o ne a ikutlwa jang morago ga gore Kabo a mmolele gore a lebe seipone? (2)

7.6 Tlhagisa dintlha di le PEDI tsa ditiro tsa lekoko la ga Mokwepa. (2)

7.7 Bapisa botshelo jwa ga Motswagauteng fa a ne a nna le Mosala le jwa fa a ne a nna le mmaSepanapodi. (2)

7.8 Motswagauteng o rarabolotse jang bothata bo a neng a na le bona jwa go amogela sekgele le madi morago ga go falola mophato wa borobedi? (2)

7.9 Go betelelwa ga ga Gokatweng ke Schalk, go thusitse jang mo thankgololong ya ditiragalo? (2)

7.10 Tlhagisa dintlha di le PEDI ka tshobotsi ya ga Motswagauteng. (2)

7.11 O ungwile eng go tswa mo go Kabo? (2)

7.12 Fa o ne o le mongwe wa batlamoletlong, o utlwa puo ya ga Sepoko ka ga Motswagauteng, o ne o tlaa dira eng? (2)

7.13 MmaSepanapodi o nnile le tshusumetso efe mo go wena? (2)
[25]

POTSO 8: POTSO YA TLHAMO

OMPHILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise

Mo botshelong, dikamano mo malapeng di ka ungwela, fa ka dinako dingwe di ka ngomola pelo. Kwala tlhamo e mo go yona o tshegetsang tlhagiso e, o lebeletse lelapa la ga RraMosidi, rre Seagile, monnamogolo Ofentse le RraModise go tswa mo pading ya *Omphile Umphi Modise*. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450. **[25]**

POTSO 9: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

OMPHILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO B

MmaMosidi a boela kwa mosadimogolong yo o kileng a re o tlaa bona se a se senkang, e setse e le dingwaga a sa mmone; a batla go boa fa kgorong, a fitlhela mosadimogolo e le mmu, e bile a sa tlhole a bonela kgakala; a tlhola mo mathuding a ntlo, e re maitsiboa dikolo di tswa, mosetsana wa ntlo e e bapileng le ya gagwe, a mo direla motogonyana, e nne gona mosadimogolo o bonang sengwe se a ka se godumang; go sa nneng jaalo, mongwe yo o pelotlhomogi a tlhole a tlile go mo direla dijonyana, le go feela ntlo, gore e re mosetsana a boa kwa sekolong, a apeye tsa maitsiboa fela.

Mme le fa go ntse jalo, o ne a sa lebale motho yo a kileng a mmona. A sa mo gakologelwe ka tshobotsi, kgotsa ka lentswe. A mo utlwa ka … ke tlaa re ke eng? E re o fitlha a bo a setse a go bolelela gore o kopanye nao kae.

Ya re mmaMosidi a sa ntse a tla a eme ka dinao a re:
'Dumela, mosadi wa mmatli. O sa akgega?'

MmaMosidi a se ka a itse gore o tlaa reng. A dumela a tshogile, a gopotse gore Malebela o tlaa re morwae o sule. O ne a batlile gongwe le gongwe kwa a kileng a tsamaya gona; e bile a setse a kile a ya go boa kwa mabitleng, ka go gopola gore motho yo o tshotseng morwae o mmolaile. Ya re e ne e le motho wa mmele, a sala a le lotlhokwa. Rra-Mosidi a mo tabogisa mo dingakeng tsa makgoa le tsa Bantsho, ga se ka ga thusa sepe. Kgabagare, le ena a tsenwa ke botlhoko jwa pelo; a lelela ngwana wa mosimane ka pelo e khibidu …
'Ngwanaka, o tlaa bona se o se lelelang. Mme ke sisa manyaapelo …'

'Ka 'ng mma?'

Malebela a se ka a boa. A šeba mmaMosidi ka matlho a a tletseng mahutsana. Ya re a tswa molomo a re, 'O mponye.'

MmaMosidi a ema a tsamaya. Fa a se na go hularela ntlo ya ga Malebela, e bile e kete o tlaa potela ka matlo, a bona batho ba matlo a a bapileng le ya ga mosadimogolo, ba manologile ka lobelo; a ithaya a re go bo go bonwa dilo tsa lokeišane. Pelo e nngwe ya re a bone gore ba boneng? Fa a šeba, a bona ba kokoane mo mathuding a ga Malebela. A garoga pelo; a boela morago. Ya re a ya a lebile ga Malebela, a bona basadi ba tsena ka ena mo ntlong. A itse gore mokgwa o gona. Ntekwane maloba ke maabane; mosadimogolo o ile felo go sa iweng.

9.1 MmaMosidi o buisana le mosadimogolo Malebela ba le kwa kae? (1)

9.2 Ke eng se se tlholang gore MmaMosidi a boele kwa go mosadimogolo Malebela morago ga dingwaga a sa mmone? (2)

9.3 Maikutlo a ga MmaMosidi e nnile afe fa a kopana le mosadimogolo Malebela? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

9.4 Ke dilo dife di le PEDI tse MmaMosidi a di lemogileng fa a se na go hularela ntlo ya ga Malebela? (2)

9.5 Ditlamorago tsa go tlogela ngwana kwa legaeng la bana e nnile dife? (2)

9.6 Tlhagisa dintlha di le PEDI tse di bontshang gore mosadimogolo Malebela o ne a bona tlhokomelo ka nako e a neng a dutse mo mathuding a ntlo. (2)

9.7 Bapisa botshelo jwa ga Modise fa a le kwa Matile le fa a le kwa sekolong kwa Natala. (2)

9.8 Ke kgato efe e Motlalepule a e tsereng go rarabolola bothata jwa gagwe jwa letlhologelelo la ngwana wa mosimane? (2)

9.9 Lekau la tedu tsa katse le nnile le seabe sefe mo thankgololong ya ditiragalo? (2)

9.10 Tlhagisa dintlha di le PEDI ka tshobotsi ya ga Modise. (2)

9.11 O ungwile eng go tswa mo go moanelwa monnamogolo Ofentse? (2)

9.12 Fa o ne o le RraMosidi, o itse gore mosadi wa gago ga a na kagiso mo botshelong, o ne o ka mo gakolola jang? (2)

9.13 Mosadimogolo Malebela o nnile le tshusumetso efe mo go wena? (2)
[25]

POTSO 10: POTSO YA TLHAMO

MASEGO – G Mokae

Mo botshelong, dikamano mo malapeng di ka ungwela, fa ka dinako dingwe di ka ngomola pelo. Kwala tlhamo e mo go yona o tshegetsang tlhagiso e, o lebeletse lelapa la ga rre Kgabo Motsepe, Vusi Mgoma le Nomhle, Vusi Mgoma le Masego mmogo le la ga Cathy le Sol Lazar go tswa mo pading ya *Masego*. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450. **[25]**

POTSO 11: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

MASEGO – G Mokae

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO C

'Ee mmaagwe Masego, go tlwaelegile gore banna ba Basweu ba ba ratang go tlhakanela dikobo le basadi ba Bantsho ba sie fa baratani ba bona ba ithwala. Ka jalo, fa base Schalk a ne a nteketa mo phatlhaletseng, e ne e le go nthuta gore ke se tlhole ke rotloetsa badiri ba bangwe go emela ditshwanelo tsa bona. Gape, e ne e le go ntshosetsa gore ke se tswelele pele go ema Tsawe nokeng. Ka nako eo, base o ne a sena go amogela pitso ya kgapeletso go tla kgotlatshekelong go tla go iphemela kgatlhanong le lenaneo la ga Tsawe la go leka go bona tshwetso ya kgotla e e mo gapeletsang go tlamela ngwana yo a mo neileng Lizbeth. Mo lenaneong leo, Tsawe o ne a emetswe ke mmueledi wa kwa toropong yoo ke mo isitseng kwa go ena. Ka mafoko a mangwe, Tsawe o ne a mo suwa go tlamela ngwana wa gagwe …'

Gongwe e ne e le kgolagano e e bokoa mo magareng ga maitlhomo a ga rraagwe le a ga Vusi go golola Bantsho e e neng ya gakgamatsa maikutlo a ga Masego mabapi le Vusi. Letsatsing la gagwe la go raelesega – a nwe bojalwa thata go fitlhela a idibala – e ne e la ntlha, le la bofelo a atamelana le motho wa senna.

Go tloga foo, dingwaga tse thataro tse di fetileng a tlhoa kamano eo ka pelo ya gagwe yotlhe.

A tiisa thamo, a gana nnang ya banyana go ratana le makau a mantsintsi a a neng a tla kwa go ena ka go ikokobetsa, a ipala mabala a kgaka.

Go ya ka Masego, o ne a na le maikarabelo a a lekaneng go tlhokomela mmaagwe le go godisa mosimanyana wa gagwe, Sello, go ikokeletsa morwalo.

Jaanong lekau le le boifiwang la go swa ke puso ya maburu mo e bileng puso e nna e lelefatsa kiletso ya lona, le ne le mo kgobera maikutlo. Le mo tsosetsa maikutlo ao a neng a sa itse le go itse fa go na le motho wa senna yo o ka mo tsosetsang ona.

11.1 Kgabo Motsepe o buisana jaana le mmaagwe Masego, ba le kwa kae? (1)

11.2 Ke eng se se tlhodileng gore Masego a tlhoe kamano le banna? (2)

11.3 Maikutlo a ga Kgabo Motsepe a nnile afe fa a ne a teketwa ke base Schalk? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

11.4 Go ya ka Kgabo Motsepe, ke dilo dife di le PEDI tse a reng o ithutile tsona go tswa mo go teketiweng ke base Schalk? (2)

11.5 Ditlamorago tsa go tlhasela base Schalk le mosadi wa gagwe mo polaseng, di nnile dife? (2)

11.6 Tlhagisa dintlha di le PEDI tsa maikarabelo a ga Masego morago ga loso lwa ga rraagwe. (2)

11.7 Bapisa maemo a dipolotiki mabapi le thekiso ya dibuka tsa ga Vusi mo Aforikaborwa le kwa Moseja. (2)

11.8 Tharabololo ya kgotlhang ya ga Masego le Nomhle tebang le boswa jwa ga Vusi morago ga loso, e nnile efe? (2)

11.9 Ntsime o nnile le seabe sefe mo thankgololong ya ditiragalo? (2)

11.10 Tlhagisa dintlha di le PEDI ka tshobotsi ya ga Masego fa a godile. (2)

11.11 O ungwile eng go tswa mo go moanelwa MmaSontaga? (2)

11.12 Fa o ne o le mogokgo Selamolela o itse gore go na le kgotlhang magareng ga Masego le Ntsime, o ne o ka ba gakolola jang? (2)

11.13 Kgabo Motsepe o nnile le tshusumetso efe mo go wena? (2)
[25]

POTSO 12: POTSO YA TLHAMO

NTLHOMOLE MMUTLWA – OM Lobelo

Mo botshelong dikamano mo malapeng di ka ungwela, fa ka dinako dingwe di ka ngomola pelo. Kwala tlhamo e mo go yona o tshegetsang tlhagiso e, o lebeletse lelapa la ga rre Kgori, kgosi Kgololo, rre Sebogodi Tlhapedi le rre Segonyamatlho go tswa mo pading ya *Ntlhomole Mmutlwa*. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450. **[25]**

POTSO 13: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

NTLHOMOLE MMUTLWA – OM Lobelo

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO D

E ne ya re go fetsa go fisa Matsetseleko jalo, motho yoo a retologa go leba kwa mojako. Motho yoo, o ne a bua ka lentswe le le kwa godimo, le le bogale a lebeletse kwa thoko a re: 'Ngwana yo o tlhogo kgolo o sira rraagwe, e bile leitlhonyana le le nyatsang rraalo le mmaalo, magakajana a molapo a tlaa le gonya. Ke tlaa boa gape, go feleletsa mmelenyana oo wa gago ka molelo gape.' E ne ya re fa motho yoo a fetsa go bua, Matsetseleko a lemoga fa motho yoo e le rraagwe. Rraagwe o ne a tswela kwa ntle, mme molelo wa golela godimo, wa khurumetsa mmelenyana o o neng o setse wa ga Matsetseleko.

Matsetseleko o ne a tlolela kwa godimo ka mokgosi o mogolo, a thathamologelwa mamina le dikeledi e le tlhakantshuke e e seng kana ka sepe mo sefatlhegong sa gagwe. Segonyamatlho ka nako eo, a kokotile e bile a lapile. A gamaregile, a ipotsa gore Matsetseleko a ka tswa a tlhasetswe ke eng, ka a ne a bokolela jaaka namane e fagolwa. Letsatsi le ne le setse le le fa godimo, Matsetseleko a tshwanetse gore a ka bo a sa bolo go ya tirong. O ne a tsoga a imakaletse thata, a le bokgwabo e kete setsenwa se sa tswa go entiwa. O ne a tlotlela Segonyamatlho ka toro eo ya gagwe e e makatsang. O ne a ipaakanya ka lepotlapotla, mme a itatlhela mo mmotorokareng wa gagwe a wela tsela.

Matsetseleko o ne a tlhola a dira ka maikutlo a a hubitseng letsatsi leo, a ipotsa gore toro eo e ka tswa e raya eng tota. A nagana gore ka gongwe ke badimo, ba galefetse fa a latlhile legae a ile le naga.

Mogaetsho, go a diragala dinako dingwe e bile mongwe le mongwe yo o dumelang mo setsong, a ka go bolelela ka ditoro tse di ntseng jalo. Bangwe ba re ke badimo, ba a bo ba go etetse, ba go tsibosa ka melato e o e dirileng kgotsa ka dikano tse o sa di diragatseng. Nnete yona ke gore, toro e maphata. Go lora go bontsha gore tlhaloganyo ya motho e a dira le fa a robetse, e bile o kgona go dira dilo tse dingwe a ntse a le mo borokong, jaaka go gotlhola, go ingwaya kgotsa go fetoga fa a sa robala sentle. Jaanong go ya ka ditumelo tse di farologaneng, bakeresete ba dumela gore Modimo o kgona go go etela mo torong, go go bolelela se a sa se itumeleleng kgotsa go fetisa thomo ya gagwe.

13.1 Matsetseleko fa a lora jaana o kwa kae? (1)

13.2 Ke eng se se tlholang gore Matsetseleko a nne le ditoro ka ga rraagwe? (2)

13.3 Maikutlo a ga rraagwe Matsetseleko ke afe mo torong? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

13.4 Ke dilo dife di le PEDI tse Matsetseleko a neng a di dira morago ga go thanya mo torong ya gagwe? (2)

13.5 Ditlamorago tsa gore Kelogile a retelelwe ke go buelela Matsetseleko kgatlhanong le Kgori e nnile dife? (2)

13.6 Tlhagisa dintlha di le PEDI tse di supang fa rraagwe Matsetseleko e ne e le motho yo o dumelang mo setsong. (2)

13.7 Bapisa botshelo jwa ga Matsetseleko fa a le kwa gaabo kwa Phiritshweu le fa a le kwa ga Segonyamatlho kwa Kgaladi. (2)

13.8 Tharabololo ya letlhologelelo la ga Matsetseleko mo go Palesa e nnile efe? (2)

13.9 Kgatelelo ya ga Kgori mo go Matsetseleko, e thusitse jang mo thankgololong ya ditiragalo? (2)

13.10 Tlhagisa dintlha di le PEDI ka tshobotsi ya ga Mmathapelo. (2)

13.11 O ungwile eng go tswa mo ditirong tsa ga moanelwa Segonyamatlho? (2)

13.12 Fa o ne o le ngaka Tilodi, o itse gore kgotlhang ya basetsana e ka ga mosimane, o ne o ka ba gakolola jang? (2)

13.13 Tilodi Aphane o nnile le tshusumetso efe mo go wena? (2)
[25]

KGOTSA

DITLHANGWA TSA SETSO

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo ditlhangweng tsa setso tse di tlhaotsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo ditlhangweng tsa setso tse ba di ithutileng.
- Fa batlhatlhojwa ba itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, ba tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa batlhatlhojwa ba itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, ba tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

POTSO 14: POTSO YA TLHAMO

***DITLHANGWA TSA SETSO* – G Leeuw le ba bangwe**

'Kgarubane le Digodi' – CLS Thobega
'Batlhaping ba kgotla oorraMaidi' – PC Mooa

Mo botshelong dikamano magareng ga baanelwa di ka ungwela, fa ka dinako dingwe di ka ngomola pelo. Kwala tlhamo e mo go yona o tshegetsang tlhagiso e, o lebeletse naane ya ga 'Kgarubane le Digodi' le leboko la 'Batlhaping ba kgotla ya oorraMaidi'. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450. **[25]**

POTSO 15: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

***DITLHANGWA TSA SETSO* – GS Leeuw le ba bangwe**

NAANE: 'SETLHARE SA METLHOLO LE MOSADI' – CLS Thobega le G Litheko

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO E

Moragonyana ga dikgwedi leleme la Tshwene ya mosadi la gola jaaka gale. Ga diragala gore letsatsi lengwe Tshwene e, e etele kwa motseng mongwe gautshwane le motse wa morafe. Monna wa mosadi yo o ne a ntse a rema dikgong fa a utlwa mosadi yo o fetogileng Tshwene a re: 'Dumela tlhe, monna wa me. A ga o tlhole o nkitse ka ke le Tshwene. Ke kile ka bona metlholo fa e sale ke go tlogela. Ke a go rapela, ruri se makale go mpona ke le maswe jaana. Ke kile ka bona metlholo e megolo, ka batla go bolawa ke setlhare se se neng se tuka, e bile se bua. Sa tswa maoto, tlhogo le diatla, mme sa mpolelela fa ke ratile go akela batho ke ikopela dijo. Ditsala tse dintsi ke ne ke di etela, ka leka go ikopa maitshwarelo ka ke lemogile fa ke itshenyeditse botshelo ka go tlhola ke akile go sa tlhokafale. Mpona jaaka ke le mariba a Tshwene, e bile ke ja dinta le maungo a naga. A ga o tlhole o batla go nna monna wa me le fa ke ne ke tlhola ke go senya ke go akela mo ditsaleng tsa me?'
Monna yo o neng a ntse a rema dikgong a gamarega go utlwa fa lentswe le e le la ga Keneetsweng, fela a makala go bona Tshwene e bua nae. A sela selepe a leka go ngata Tshwene ka sona. Tshwene ya lela, ya ba ya iphitlha fa thoko ga thotwana e e gautshwane le dikgong tse di remilweng. Tshwene ya siya.

'Tshwene ke wena, o mpolelela fa o le mosadi wa me. Ke utlwa sentle fa lentswe e le la gago, Keneetsweng. Fela, gakologelwa fa o ne o le maaka thata. O ne o tlhola o ntsheba le basadi ba bangwe ba ditsala tsa gago. O ne o ithaya o re o tlaa felela kae? Mosadi yo o senyang monna, a ithaya a re o leka go kgotsofatsa ditsala, o felela a le mo mahutsaneng jaaka wena.' Monna a bua jalo a sela matlapa, a tika Tshwene ya mosadi. 'Tsamaela koo; o se ka wa tla go mpolelela ditlontlokwane tse di sa thuseng sepe. O tlaa sala foo ka sekopo se se maribariba.' 20

15.1 Mosadi wa Tshwene le monna ba ne ba amana jang? (1)

15.2 Neela lebaka le le dirileng gore mosadi yo a fetoge Tshwene. (1)

15.3 Tlhalosa gore ke goreng fa monna a ne a sa tlhole a itse mosadi wa gagwe. (1)

15.4 Neela dijo di le PEDI tse mosadi wa Tshwene a neng a phela ka tsona. (2)

15.5 Fa o ne o le monna wa ga Keneetsweng mme a tla a kopa maitshwarelo a o ne o ka mo itshwarela? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

15.6 Keneetsweng o farologana jang le mosadi wa bobedi wa monna wa gagwe? (2)

15.7 Tshwaela ka se se diragaletseng Keneetsweng morago ga gore monna wa gagwe a se ka a mo itshwarela. (2)

15.8 Go ya ka wena a o akanya gore Keneetsweng o ne a dirile sentle ka go seba monna kwa ditsaleng tsa gagwe? (2)

LE

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO F

LEBOKO LA BAKWENA – MOM Seboni

1 Dikolobe tsa ga Mheta-a-Mogale,
2 Tse di tlhabang ntšwa di hulere,
3 Boijane ba ga Kwetlakwena selemo bo a bo bo tla jang?
4 A bo tlaa ja theko tsa marumo a bona?
5 Ke maganana mankga nama
6 Mankga 'nama di mafura.
7 Tshoswane tsa go loma botlhoko lesonya,
8 Tse di lomileng Kabane a kakabala,
9 Makgakga a mantsho a Mmaseote sa naga,
10 Ba ba suleng ba se na molai,
11 Ba bile ba se na tsebe ya go utlwa.
12 Ngwale boela yoo o mmokile,
13 O boka o sa itse ina ja gagwe,
14 Ina ja gagwe ke matsodimatsoke.

15.9 Morero wa leboko le ke eng? (2)

15.10 Nopola mola o o bontshang fa Bakwena ba kgora. (2)

15.11 Leboko le le senola semelo sefe sa Bakwena? (2)

15.12 Tlhalosa mola 10 jaaka o dirisitswe mo lebokong le. (2)

15.13 Neela ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo meleng 13 le 14 le gore o e bone jang. (2)

15.14 Leboko le, le go rotloeditse jang? (2)
[25]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: TERAMA

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo terameng e o e tlhaoletsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng e ba e ithutileng.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

POTSO 16: POTSO YA TLHAMO

***MATSAPA DI A TSAYA KAE?* – SS Mokua**

Go ikanya dilo tse o nang natso, go ka go bakela matsapa a go se tshedisane sentle le ba bangwe le go ba hutsafatsa. Sekaseka tlhagiso e, ka go kwala tlhamo o ikaegile ka Nkefi go tswa mo teramakhutsweng ya *Sekoropolapa*. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450. **[25]**

POTSO 17: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

***MATSAPA DI A TSAYA KAE?* – SS Mokua**

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO G

NKELE:	Ke a leboga mma.	
	Dikgogakgogano ga di batlege, di senya	
	tiro, e senyege.	
	Kutlwano ke maatla.	
	(O bitsa morwaagwe.)	5
	Ngwanaka.	
RAESEBO:	Mma!	
NKELE:	Mmaago ke yono.	
	A re o go neela taolo ya setopo sa ga mogatso.	
RAESEBO:	Bagolo ba me, ke a le leboga.	10
	Sa me selelo se tlaa fokotsega.	
	Tsa me dikeledi, di tlaa phimoga.	
	A me maikutlo a tlaa okobala.	
	Mogatsaake, o tlaa tswela mo ntlong e e	
	leng ya gagwe.	15
	Ntlo ya gagwe e ne e sa mo tlhabise kgala	
	fa a tshela.	
	Ga e kitla e mo tlhabisa kgala fa a tswela	
	mo go yona fa a didimetse.	
	(*Go tsena rre wa inšorense*.)	20
	Rra, o amogetswe.	

MOSIME:	Bagaetsho, rona ba inšorense, re amogetse molaetsa o o botlhoko wa gore mooki Kgabele o re tlogetse.	
	Go thulwa ke bese o itsamaela fa thoko ga tsela, ke loso lo lo botlhoko e le ruri.	25
	Batlhalerwa, re lela le lona.	
RAESEBO:	Re lebogela dinao tsa gago.	
MOSIME:	Ke tlile jaana go tla go le itsise gore ka moso, ke tlile go le tsaya le ye go tlhopha lekase.	30
	Lona lo tlaa ipua gore go tlaa tsamaya bomang.	

17.1 Mmuisano o o fa godimo o tshwaretswe kwa kae? (1)

17.2 Go ya ka temana, naya dintlha di le PEDI tse Raesebo a supang fa a lebogela thebolelo ya setopo. (2)

17.3 Ke eng se se tlhodileng gore Nkele le Mosime ba bo ba le kwa lelapeng la ga Raesebo? (2)

17.4 Seabe sa ga Monyana ke sefe mo tsweletsong ya morero wa teramakhutshwe e? (2)

17.5 Fa o ne o le Mmatšhatšhi mme o tlhokafaletswe ke ngwana, a o ne o tlaa itumelela theko ya lekase le le tlhwatlhwagodimo? (2)

17.6 Go ya ka wena, a go siame gore Mmatšhatšhi a laolwe ke Monyana mo go tseyeng tshwetso ka dithulaganyo tsa loso lwa ga Kgabele? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

17.7 O ithutile eng go tswa mo go Motšhankane? (2)

LE

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO H

MMUI A:	Go tshwanetse go tswa batho ba ba yang go tsaya setopo kwa De Aar.	
	(Go tswa rre Seane le mogatse, gammogo le batho bangwe ba ga gaabo Tlhapi ba le babedi ba leba kwa De Aar.)	5
MMUI B:	*(O kgobokanya batho ba ba tlileng losong lwa ga abutiaagwe.)*	
	Batlhalerwa! Batho botlhe ba ba tlileng fano! Ntlo e, e wetswe ke leru la loso.	
	Abuti o setswe morago ke morwadie yo o neng a tswelwa ke bogadi ka Sontaga.	10

	Ntshidi o re tlogetse!	
	O tserwe ke thipa e e bogale ya mosetsana wa Morwa kwa seteišeneng sa De Aar.	
	(Basadi ba a lela, go nna tlhakatlhakano. Batho ba ema matlopetlope go nagana gore matsapa di a tsaya kae.)	15
MMUI C:	Selo se ke botlhodi.	
MMUI D:	O kile wa bona kae monna a godisitse ngwana, fa ngwana a tswelwa ke bogadi go be go twe ngwana ga se wa gagwe?	20
MMUI C:	Legae o tlhokafetse ka pelo e e botlhoko. Tlhapi o tshwanetse go ba a bulegile tlhaloganyo.	

17.8 Naya maina a Mmui A le Mmui B mo nopolong ya H. (2)

17.9 Go ya ka temana, ke semelo sefe sa ga Malebye se se tlhagelelang? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

17.10 Faa dintlha di le PEDI go ya ka temana, ka tsibogo ya baagisane morago ga go utlwa pegi ya loso lwa ga Ntshidi. (2)

17.11 Nkitsing le Tlhapi ba tshwana jang? (2)

17.12 Ke ka ntlha ya eng fa Legae a ne a tswa kwa gaabo a ya go ipatlela tulo e e leng ya gagwe? (2)

17.13 Fa o ne o le Seane, mme o amogela bogadi jwa setlogolo sa gago, rraagwe yo o mo godisitseng a tshela, o ne o tlaa ikutlwa jang? (2)
[25]

POTSO 18: POTSO YA TLHAMO

GA SE LORATO – MJ Magasa

Go ikanya dilo tse o nang natso, go ka go bakela matsapa a go se tshedisane sentle le ba bangwe le go ba hutsafatsa. Sekaseka tlhagiso e, ka go kwala tlhamo o ikaegile ka Motsamai go tswa mo terameng ya *Ga se Lorato.* Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450. **[25]**

POTSO 19: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

GA SE LORATO – MJ Magasa

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO I

SELAPO:	*(Le ena ka bopelotlhomogi.)*	
	Jaanong e le gore mathata gape ke afe?	
GADIFELE:	*(O seka dikeledi, o a sunetsasunetsa.)*	
	E sa ntse e le monna yole.	
SELAPO:	*(Ka go makala.)*	5
	A ga a ise a buse megopolo?	
	O tota a le setlhogo tota,	
	Fa e le gore ga a tlhomogele bana pelo.	
	Le fa gone banna re tshwana, e seng jaana.	
	(Ba a hutsafala.)	10
GADIFELE:	Nnyaya, rre Selapo	
	Banna botlhe ga ba a nna jalo,	
	Ke fa wena ga o dire jalo.	
MANTSHO:	A gone ga a ke a tla fa lapeng?	
GADIFELE:	O a tshokile a tsile.	15
	Jaaka mosong ono re mmone a tsena.	
	E rile re mmotsa gore o tswa kae,	
	A itlhatlhela ka dinko tsa rona	
	A re bolelela fa re tletse lenyatso,	
	Nna le banake.	20
	A re bontsha fa e le lapa la gagwe,	
	A sa tshwanela go botswa gore o tswa kae.	
	O ne a bonala a tla a humanegile.	
	Ke ne ka mmolelela gore tsatsi lengwe,	
	Le nna ke tlaa ipusolosetsa.	25
MANTSHO:	*(Ka mafoko a kgakololo.)*	
	Ga go dirwe jalo mogadibo.	
	Bosula ga bo busiwe ka jo bongwe.	

19.1 Mmuisano o o fa godimo o tshwaretswe kwa kae? (1)

19.2 Go ya ka temana, naya dintlha di le PEDI tse Gadifele a reng Motsamai o di ba reile fa a bodiwa gore o tswa kae. (2)

19.3 Gadifele o ne a ile go dira eng kwa ga Mantsho le Selapo? (2)

19.4 Seabe sa ga Tshidiso ke sefe mo tsweletsong ya ditiragalo tsa terama e? (2)

19.5 Fa o ne o le Sentebaleng, a o ne o ka itumelela go nna ga ga Motsamai kwa gaeno? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

19.6 Go ya ka wena, a go ne go siame gore Gadifele a ratane le bra Dan ntswa a nyetswe? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

19.7 O ithutile eng go tswa mo go Lenkapere le Gosekwang? (2)

LE

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO J

MMUI A: *(O mo pega letsogo mo legetleng.)*
O a itse ratu ke na le matsapa.
MMUI B: *(Ka go makala.)*
Matsapa a eng jaanong?
A ke re fa ke na nao
Ke nna tharabololo ya mathata,
Ga go se se tshwanetseng go go tshwenya.
MMUI A: Ke raya matsapa a ntlo.
Kana ke mogolo fa ke riana,
Ke tshwanetse go aga ntlo e e botoka.
E e tla reng o tla le ditsala tsa gago,
O ba bolelela gore ke wena rre wa foo,
Le gore ke nna mmasetene wa foo,
O be o se na ditlhong.
MMUI B: *(O inamisa tlhogo, o boa a e tsosa.)*
Foo o a bua ratu,
Fela ke na le kakanyo nngwe.
MMUI A Kakanyo ya eng jaanong?
MMUI B: Go aga mo Namamaoto
Go tlaa tlisa ditlhakatlhakano.
Le gone batho ba teng ba tloge ba fufega
Ba be ba re lowa.
Selo sengwe gape ke se,
Bontsi ba batho ba koo
Ba a nkitse.

19.8 Naya maina a mmui A le B mo nopolong ya J. (2)

19.9 Mmuisano o o mo temaneng o senola semelo sefe sa ga Mmui A? Tshegetsa Karabo ya gago ka lebaka. (2)

19.10 Faa dintlha di le PEDI go ya ka temana tse di dirang gore Mmui B a gane gore ntlo e agiwe mo Namamaoto. (2)

19.11 Mantsho le morutabana Diemeng ba tshwana jang? (2)

19.12 Ke ka ntlha ya eng fa Motsamai a ne a boela gae, morago ga go latlhegelwa ke tiro? (2)

19.13 Fa o ne o le Suzan, mme o itse fa Motsamai a na le lelapa le a sa le tlameleng, o ne o tlaa ikutlwa jang? (2)
[25]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 25
PALOGOTLHE YA TLHATLHOBO: 80